

ТАЪЛИМНИ БОШҚАРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ПРИНЦИПЛАРИ

Бабаджанова З.Х

Бухоро давлат тиббиёт институти. Ўзбекистон

Аннотация: Таълимни бошқаришнинг замонавий принциплари, бир томондан, бошқарув фаолиятининг объектив мезонлари ва усулларига асосланади, бошқа томондан, янги бошқарув тизимининг асосини сифат сиёсати белгилайди. Шу муносабат билан таълимни бошқариш олий таълим тизимининг сифат жиҳатидан ривожланишини таъминлаши керак.

Калит сўзлар: таълим, таълим сифати, менежмент, тизим, олий таълим, объект, жараён, концепция, бошқариш тизими, модель, формула, усул, муҳит.

Мақсад : таълимни бошқаришда олий ўқув юртларида сифатни аниқлашга бўлган турлича ёндашувларни ва сифат менежментига таъсир этувчи омиллар тизимини тадқиқ этиш.

TQM (Total Quality Management) бу ўзи нима? Мухтасар қилиб айтганда, бу қисқартма ташкилот сифат менежменти тизимининг юқори самарадорлигини англатади.

1-жадвал.

Сифат менежментига бўлган эволюцион ёндашувлар
босқичларининг мазмун-моҳияти

Босқич номи	Маҳсулотлар/хизматларни тайёрлаш жараёнлари билан вақтинчалик алоқа	Қўлланиладиган воситалар
Сифатни таъминлаш	Маҳсулот/хизматни ишлаб чиқаришгача, ишлаб чиқариш даврида ва кейин амалга ошириладиган ҳатти-ҳаракатларни қамрайди	Сифатни кафолатловчи усулларни қўллайди
Сифатни бошқариш	Маҳсулот/хизматни ишлаб чиқаришгача, ишлаб чиқариш даврида ва кейин амалга ошириладиган ҳатти-ҳаракатларни қамрайди	Маҳсулотни тайёрлаш жараёнида сифатни бошқаришга имкон берувчи усулларни қўллайди
Умум сифат менежменти	Фаолиятнинг барча йўналишларида доимий равишда амалга ошириладиган ҳатти-ҳаракатларни қамраб олади	Истеъмолчиларнинг кутишадиган талабларини қондириш мақсадидаги фаолиятнинг барча йўналишларини тўхтовсиз яхшилашга имкон берувчи барча усулларни қўллайди

Quality (сифат) фақат маҳсулот сифатини эмас, балки корхонанинг иш сифатини, жараёнларини ва бутун фаолияти (масалан, бошқарув сифати, ишлаб чиқариш жараёни, ахборот оқими, ходимларнинг фаолияти ва ҳоказолар) сифатини англатади. Management (бошқариш), сифат назорати бошқарув вазифасидир. Бироқ, бу ҳолатда биз нафақат вазифаларни, балки менежмент бошқаруви ва менежментдан кучли

иштирок этишни талаб қиладиган ва ходимларни сифат менежментига фаол жалб қилишни талаб қиладиган бошқарув услуби сифатида тушуниладиган бошқарув усуллари ҳам ёдда тутамиз.

Бугунги кунда олий ўқув юртлирининг таълим хизматлари сифатини ошириш давлат мақсадлари доирасида ва олий ўқув юртининг мақсадлари доирасида таълим муассасаси ҳаётини, тараққиётини ва фаровонлигини таъминлаш воситаси сифатида стратегик мақсад сифатида қаралади. Бугунги кунда олий ўқув юрти ўзини ўзи бозор субъекти сифатида тан олиниши ва шунинг учун бозор иқтисодиётининг барча қонунлари таълим хизматлари бозорида ҳам амал қилишини, яшаш учун курашнинг турли усуллари ишлатилишини ва “табiiй танлов” мавжудлигини тушуниши керак.

Олий ўқув юртининг сифат менежменти тизими - режалаштириш, таъминлаш, мунтазам такомиллаштириш ва бошқариш орқали сифатли сиёсатни амалга ошириш учун зарур бўлган ташкилий тузилмани, усулларни, таълим сифати нимани англатади, таълим сифатини оширишнинг умумий вазифасини ҳал қилишда олий ўқув юртининг сифат тизими қандай рол ўйнаши керак.

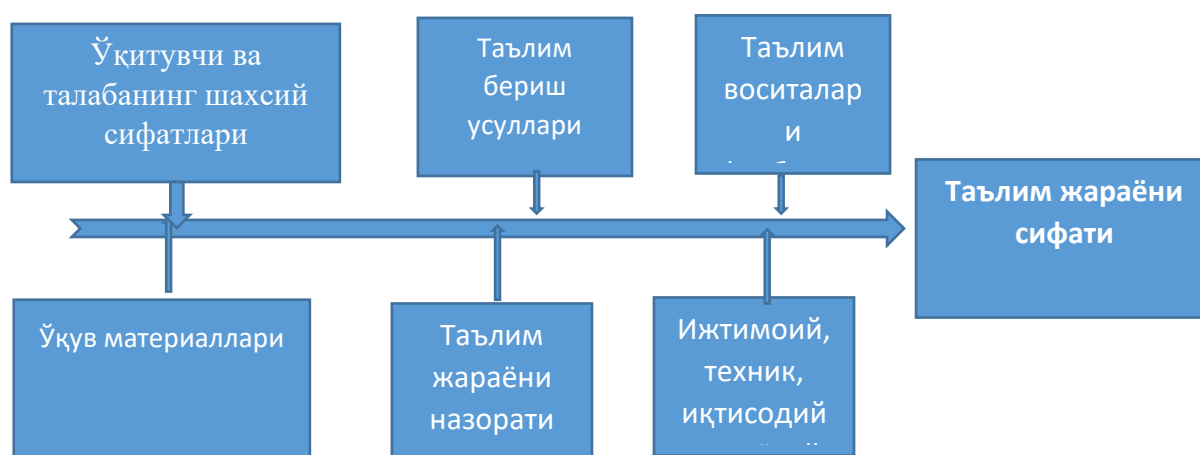
Қандай қилиб бундай тизимни яратиш керак?

Таълим сифатини тушуниш учун маҳсулот сифатининг замонавий тушунчасини яратиш керак: "Сифат – бу шартли ёки ҳис қилинган эҳтиёжларни қондириш қобилиятига эга бўлган маҳсулот ёки хизматларнинг хусусият ва характеристикаларининг тўпламидир" (ИСО 8402 Ҳалқаро Стандартлари). Таълимнинг ўзига хос хусусияти маҳсулотнинг таркиби, истеъмол таркиби даражасидан анча мураккаб. Чунки ўқув жараёнининг (ЎЖ) натижалари истеъмолчиларнинг (талабаларнинг) ўзлари ва уларнинг oilалари, улар ишлаши керак бўлган компаниялар, ниҳоят, уларнинг салоҳиятидан фойдаланадиган жамият ва умуман давлатдир. Шу муносабат билан таълим сифатини ўқув жараёнининг (ЎЖ) хусусиятлари ва тавсифлари сифатида белгилаш мумкин, бу алоҳида фуқароларнинг,

корхоналар, жамият ва давлатнинг билимлари ва кўникмаларига шартли ёки зарур эҳтиёжларни қондириш қобилиятини беради.

Унинг сифатини белгилайдиган ўқув жараёнининг асосий хусусиятлари ва характеристикалари 1-расмда келтирилган.

1-расм. Таълим жараёни сифатининг ўзига хослигини аниқлаш

Ушбу ёндашувга асосан, яратилаётган сифат тизимининг энг муҳим ҳужжати - олий ўқув юртлари фаолияти учун стратегик режа - таълим муассасасининг ривожланиш концепциясидир. Ушбу концепция кўп қатламли ва қуйидагиларни ўз ичига олади:

юқори даражадаги - олий ўқув юртларининг ривожланиш концепцияси ва унинг асосий фаолият турларини (таълим, илмий ва ишлаб чиқариш) ривожланиш концепцияси;

ўрта даражадаги - юқори даражадаги ҳужжат асосида яратилган ва факультет даражасида ривожланиш мақсадлари ва вазифаларини белгилаб берадиган олий ўқув юртининг факультетларини ривожлантириш концепцияси.

паст даражадаги - университет бўлинмаларининг ривожланиш концепцияси (кафедралар, хизматлар, бўлимлар), уларнинг ривожланиш мақсадлари ва вазифалари.

Концептуал ёндашув таърифи олий таълим муассасаларида сифатни бошқариш тизимини яратиш ва такомиллаштириш принципларини шакллантиришга имкон беради.

Хулоса:Замонавий жамият фаровонлиги йўлида таълим хизматлари сифатини ошириш борасидаги ишлар таълим сифатини таъминлаш муаммосини ҳал этишда унга таъсир этувчи омилларнинг бутун яхлит мажмуини уларнинг ўзаро боғлиқлиги ва ўзаро ҳатти-ҳаракатида бошқариш лозим, яъни олий ўқув юртларида сифат менежментини жорий қилишда тизимли ёндашишдан фойдаланиш керак. Бугунги кунда замонавий таълим сифатини таъминлаш масаласи ҳар бир олий ўқув юртининг ижтимоий-иқтисодий тузилма сифатидаги ўз вазифаларини тўлақонли бажариши лозимлиги шартлайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси” тўғрисидаги ПФ-4947-сонли Фармони. 2017 йил 7 февраль.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий ўқув юртидан кейинги таълим тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги ПФ-4958-сонли Фармони. 2017 йил 16 февраль.
3. Ўзбекистон Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли қарори. 2017 йил 20 апрель.
4. Ўзбекистон Президентининг “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3151-сонли Қарори. 2017 йил 27 июль.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3775-сонли Қарори, 2018 йил 5 июнь.

6. Таълим сифатини назорат қилиш тизимини янада такомиллаштириш мақсадида, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Халқ таълимини бошқариш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-5538-сонли Қарори 2018 йил 6 сентябрь.